תגליות
ארכיאולוגיה לכל
מיסודו של מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע"ר)

סמינר תגליות – הר הנגב 2023

3 ימים מלאים, כולל לינה במלון קדמא על בסיס חצי פנסיון
בהדרכת יגאל גרנות, ד''ר אלי כהן ששון, וד''ר טלי אריקסון גיני
21.03.23 – 19.03.23

מבט רוחבי על יחסי האדם והמדבר בנגב

יום ראשון 19.3.23 – בהדרכת: יגאל גרנות – בעבר מנהל המרכז הבינתחומי של מדרשת שדה בוקר, אקולוג, מורה דרך ואיש שטח ותיק, מפתח המיזם התיירותי של חרותות הסלע בהר הנגב, מגלה תופעת "הסנה הבוער" בהר כרכום.

הסיור יעסוק בשאלה כיצד התנאים הפיזיים עיצבו את הדת והתרבות במדבר. במהלך היום נגיע לאתרים ארכיאולוגים מרתקים אך לא מוכרים. נלמד על מגוון תופעות מדבריות שונות ונעסוק בשאלה האם תרבות תושבי המדבר השתנתה או נשארה קבועה במהלך אלפי שנים.

פריחת צבעוני המדבר במצפה חגי. צילום: ניצן בן-גל

הסיור יתחיל בהליכה ל"חוות הבור", כינוי לחווה חקלאית עתיקה הנמצאת בערוץ קטן למרגלות הר אלדד שברמת עבדת. נראה את שרידי החווה ונבין את הדרכים המשוכללות בהן הצליחו לפתח החקלאים הביזנטיים חקלאות משגשגת בלב המדבר. בנוסף, נראה תופעות מדבריות מסתוריות כמו מקדש פגאני, קבר טומולוס ותלוליות אל-ענב.

לאחר הפסקת הצוהריים נצא לסיור רגלי ברמת מטרד שם נראה חרותות סלע עתיקות. ברחבי המדבר פזורים אלפי ציורים וכתובות החרותים בשכבת הפָּטִינָה הטבעית המצפה את הסלע. ברמת מטרד שמדרום לעבדת, נמצא אחד המצבורים הגדולים ביותר בנגב של חרותות סלע. הציורים כוללים דמויות אנושיות, בעלי חיים, סמלים, כתובות ועוד. ננסה להבין מי יצר את חרותות הסלע העתיקות, באיזו תקופה, מאיזו סיבה ומה המשמעות של הציורים השונים.

את היום נחתום בסיור רגלי אל מסתורי ה"עיר האבודה". מדובר בישוב מהתקופה המוסלמית הקדומה אשר ניטש מסיבות מסתוריות ושרידיו הרבים נראים עד היום. נרד אל האתר ממצפה חגי, הקרוי על שם מייסד שדה בוקר חגי אבריאל, ונתרשם משרידי בתי העיר ומהמסגד.

נמשיך למלון קדמא ונאכל ארוחת ערב.

תגליות
ארכיאולוגיה לכל
מיסודו של מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע"ר)

תעלומת הנגב בתקופת המקרא

יום שני 20.3.23 – בהדרכת: ד"ר אלי כהן ששון – חוקר הנגב בתקופת הברונזה והברזל, איש שטח ומדריך השתלמויות בהר הנגב. מרצה בחוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת בן גוריון בנגב ואוצר תערוכת אדם ועמלו במוזיאון ארץ ישראל.

בתנ"ך מסופר שממלכת יהודה שלטה על שטחים נרחבים במדבר ואף הגיעה עד לעציון גבר שבמפרץ אילת. אך האם השרידים הארכיאולוגיים מאוששים את הכתוב בתנ"ך או שמא סותרים אותו? חוקרים לא מעטים עסקו בשאלה האם מדבר הנגב היה חלק מגבולות ממלכות יהודה וישראל? ואם כן, מתי ובאיזה אופן? יום זה יעסוק בשאלה זו ובשאלות נוספות העוסקות בשרידים הארכיאולוגיים מתקופת המקרא.

היום יתחיל בביקור בחרבת רתמה – מצודה מבוצרת מתקופת הברזל המעשקיפה על נחל בוקר. מצודה זו היא חלק מרשת של אתרים רבים אשר זכו לכינוי "המצודות הישראליות בנגב". נראה את שרידי האתר וננסה להבין מתי הוא נבנה ועל ידי מי. לאחר מכן נמשיך לחרבת חלוקים – אתר נוסף שהוגדר כ"מצודה ישראלית". במקום התגלו שרידים של "בית ארבעת המרחבים" – דגם אדריכלי נפוץ בממלכת יהודה.

לאחר הפסקת הצוהריים נסע דרומה אל אזור מכתש רמון, הגדול מבין מכתשי הנגב אשר נוצרו בתהליכי בליה גיאומורפולוגיים. נצא לסיור רגלי קצר אל בור חמת – מתקן אגירת מים עתיק שמימיו מתמלאים מדי שנה עד לעצם היום הזה. לאחר מכן, נעפיל אל פסגת הר רמון – ההר הגבוה ביותר בנגב (1,033 מ'). מפסגת ההר נשקפת אחת מהתצפיות היפות ביותר בישראל, בה ניתן לראות את מכתש רמון מכיוון מערב. מהר רמון נוכל לראות גם את שרידיו המרשימים של "קו א" המסתורי. מדובר בתופעה ייחודית של קו אבנים הנמשך לאורך כארבעה וחצי ק"מ, רוחבו כ-1.8 מ' וגובהו הממוצע כ-7.0 מ'. ננסה להבין מתי נבנה מבנה אניגמטי זה, על ידי מי ומה הייתה משמעותו המקורית.

נשוב למלון למנוחה ולהתארגנות ולאחר מכן נסע לירוחם שם נאכל את ארוחת הערב. נתארח בביתה של אחת מתושבות ירוחם הפעילה בפרויקט "המבשלות". במסגרת פרויקט זה מארחות תושבות העיר סועדים בבתיהן לארוחה מסורתית ומספרות את סיפורן האישי. זוהי הזדמנות ייחודית להכרות אישית וגסטרונומית עם הנגב ותושביו. לסיום נשוב ללינה במלון.

תצפית מהר רמון.
yandud , Hamal Photography, via Wikimedia Commons

תגליות
ארכיאולוגיה לכל
מיסודו של מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע"ר)

הערים הגדולות של דרכי הבשמים

יום שלישי 21.3.23 – בהדרכת: ד"ר טלי אריקסון גיני – ארכיאולוגית רשות העתיקות ומרצה באוניברסיטת בן גוריון בנגב. חפרה וחקרה אתרים רבים לאורך דרך הבשמים הנבטית וביניהם עבדת, ממשית, מצד חצבה, מצד מחמל, מצד מאגורה ועוד.

"דרכי הבשמים" הן מארג של דרכים עתיקות אשר חיברו בין אזור החיג'אז שבחצי האי ערב ובין עזה שעל חוף הים התיכון. הסוחרים הנבטים אשר הובילו בשמים ותבלינים בדרך זו צברו הון רב אותו הם השקיעו במפעלי בניה אדירים בבירתם פטרה שבעבר הירדן. בתקופה הביזנטית הוקמו ערי ענק, שכמותן לא נראו עוד בנגב, לאורכן של 'דרכי הבשמים' ובהן כנסיות אשר משכו אליהן עולי רגל רבים. במהלך היום נערוך סיור מקיף בעיר עבדת. עבדת הוקמה בתקופת הממלכה הנבטית והיא נושאת את שמו של אחד ממלכי הממלכה. לאחר תבוסתם של הנבטים לקיסר הרומי טריאנוס, בשנת 106 לספירה, סופח הנגב לאימפריה הרומית. בעיר עבדת הוקם מחנה צבא רומי גדול אשר סייע לאימפריה לשלוט על אזורי המדבר. עם התנצרות האימפריה הרומית במאה ה-4 לספירה, נפתח פרק חדש בהיסטוריה של הנגב. תחת האימפריה הביזנטית הנוצרית הנגב זכה לשגשוג. האתרים הנבטיים של דרכי הבשמים כמו עבדת, חלוצה, ממשית ורחובות הפכו לערים גדולות. כנסיות גדולות אשר הוקמו בערים אלה היוו מוקד עליה לרגל של צליינים נוצרים מרחבי העולם. השטחים הנרחבים סביב ערי הנגב הפכו לשדות חקלאיים ולכרמים מוריקים.

גן לאומי עבדת
Oren Rozen, via Wikimedia Commons

הביקור בעבדת, בהדרכת חוקרת האתר, הינו הזדמנות פז להבין את התופעה הנבטית ואת ייחודיות ערי הנגב לעומקה. במהלך הסיור נחפש את השרידים מן התקופה הנבטית, נראה את חומות המחנה הרומי, הכנסיות הביזנטיות, שכונת המגורים ועוד. לאחר מכן נמשיך אל "עיר המערות" של עבדת – כינוי לעשרות מערות חצובות בצוקי ההר שעליו בנויה העיר. נעסוק בשאלה מה היה השימוש המקורי של המערות, מתי הן נבנו ולמה הן שימשו.

מעבדת נסע אל חורבת חלוצה. ישוב זה היה גם הוא חלק מ"ערי הנגב", אולם בניגוד לעבדת, הוא כמעט ולא נחפר ושרידיו המרשימים קבורים ברובם מתחת לחולות המדבר. הסיור בחורבת חלוצה יאפשר לנו לדמיין ולהבין כיצד נראו שרידיהן של ערי הנגב בעיניהם של ההרפתקנים שחקרו את המדבר במאה ה-19. במהלך הסיור בחלוצה נִפָּגֵש עם נציג מהמשלחת הגרמנית החופרת באתר. נראה את ממצאי החפירה האחרונים ונלמד על החידושים במחקר.

לאורך שלושת ימי הסמינר נלמד כיצד השתנו יחסי האדם והמדבר במהלך ההיסטוריה. תקופות אחדות היו מאופיינות בהנחה, ואילו בתקופות אחרות הנגב פרח ושגשג. בסיומו של הסמינר נעסוק בשאלה מהו מעמדו של הנגב היום ומה צופן לו עתידו. נבקר במרכז מחקר ופיתוח (מו"פ) נגב. נכיר את ההמצאות הטכנולוגיות החדשות המאפשרות לחקלאים לגדל יבול רב ומשובח למרות תנאי האקלים המאתגרים. בנוסף, נערוך סיור רכוב בתחנת הכוח הסולארית של אשלים ונתרשם ממגדל השמש הגדול ביותר במזרח התיכון.

בסיום הסיור נצא לדרכנו הביתה.

תגליות
ארכיאולוגיה לכל
מיסודו של מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע"ר)

פרטים נוספים:

- ✓ יתכנו שינויים בתוכנית הסמינר בשל מזג האוויר, תיאום ביטחוני מול צה"ל ושיקול דעתו של המדריכ/ה.
- ✓ תוכנית הסמינר כוללת קטעי הליכה בשטח שאורכם עד כשעתיים בדרגת קושי קלה.
- ✓ תוכנית הסמינר כוללת ביקור באתרים שאינם מוסדרים לקליטת קהל.
- ✓ מספר החדרים בבית המלון מוגבל וההרשמה תיסגר במועד בו לא יוותרו חדרים זמינים.

עלויות

המחיר למטייל בחדר זוגי להרשמה עד ה- 1 בפברואר : 2,618 ₪

המחיר למטייל בחדר זוגי לאחר ה- 1 בפברואר : 2,755 ₪

תוספת ליחיד בחדר (סינגל): 977 ₪

תנאי ביטול

עד ה-29 בינואר : 220 ₪ לאדם

החל מה-30 בינואר ועד ה-1 במרץ : 1,835 ₪ לאדם

החל מה-2 במרץ לא יוחזר התשלום

הסיור כולל:

- ✓ לינה במלון קדמא ישרוטל בשדה בוקר, על בסיס ארוחת בוקר וארוחת ערב (חצי פנסיון, ארוחת הערב השנייה מחוץ למלון).
- ✓ אוטובוס צמוד לכל ימי הסמינר
- ✓ תכנון והדרכה על ידי צוות תגליות ומיטב החוקרים בתחומם
- ✓ מנהלן צמוד לכל ימי הסיור
- ✓ כניסות לכול האתרים בתוכנית ולאתרים נוספים על פי שיקול הצוות
- ✓ תשר לנותני השירות

הסיור אינו כולל:

- ✓ כול מה שלא צוין במפורש כנכלל
- ✓ ארוחות צוהריים ושתיה במשך היום

סיור עם תגליות מבטיח לכם:

- ✓ סיור בדגש ארכיאולוגי, היסטורי ותרבותי, המשלב את מיטב האתרים
- ✓ הדרכה איכותית ומעמיקה
- ✓ מנהלן אשר אחראי על הארגון והלוגיסטיקה
- ✓ תכנון זמן אופטימאלי
- ✓ בית מלון באיכות גבוהה, אשר יאפשר לכם מנוחה נאותה לקראת עוד יום אינטנסיבי
- ✓ חברותא בקרב מטיילים סקרנים ויודעי ח"ן